

VOORWOORD

VERENIGD IN HET RIJK VAN MORDOR: HENDRIK CONSCIENCE EN DE VLAAMSE DEMOKRATEN

De wereld die J.R.R. Tolkien opriep in *De Ban van de Ring* is behalve fantasierijk ook heel eenvoudig: er is goed en kwaad, duidelijk gescheiden in aparte werelden. In het Rijk van Mordor wonen de dienaren van het kwaad. Geschiedenis is helaas – of gelukkig maar, het is maar hoe je het bekijkt – wat minder simpel. Wat de ene generatie als goed en aanbevelingswaardig ervaart, wordt door een volgende generatie als slecht en afkeuringswaardig betiteld. Goed en kwaad zijn geen eeuwige categorieën maar volatiel en tijdsgebonden. Zo is de ooit bejubelde Hendrik Conscience – geen grafmonument op het Schoonselhof is groter dan het zijne – sedert een halve eeuw voorwerp van kritiek waarin de man die zijn volk leerde lezen, wordt weggezet als een wegbereider van het racisme dat blijkbaar kenmerkend is voor de Vlaamse ‘grondstroom’. Al in 1966 vond Hugo Claus dat Conscience grossierde in racisme: “*Alle vreemdelingen en lieden met een andere huidskleur zijn viezerikken, misdadig rapalje, Untermenschen zonder ziel. Met tegenover hen de nobele, blonde, arische Vlamingen.*” Maar was dat eigenlijk wel zo in het oeuvre van de schrijver? Kevin Absillis, redactielid van dit tijdschrift en auteur van diverse publicaties over Conscience, onderzoekt welke bewijzen er zijn. Hij beperkt zich niet tot sporen van expliciet racisme maar houdt Conscience ook tegen het licht van postkoloniale theorieën die minder zichtbare vormen van racistische machtsverhoudingen aan de orde stellen. Zo kan men zich afvragen of Conscience’s anti-Franse stereotyperingen in onder meer *De leeuw van Vlaenderen* (1838) geen glijmiddel zijn voor xenofobie. In een eerste deel herleest de auteur Conscience’s beroemdste boek en ook *De Boerenkrijg* (1853). Hij voert aan dat de anti-Franse gevoelens bij Vlamingen in deze romans ook kunnen worden gelezen als een lotsverbintenis met andere onderdrukte volkeren, ook als die etnisch-cultureel veel verder van de Vlamingen afstonden dan de Fransen. In het minder bekende *Batavia* (1858) over Nederlands Indië etaleert Conscience een in onze ogen stuitend kolonialisme, maar hij voert ook een zwarte man ten tonele om zijn afschuw voor slavernij aan zijn lezers mee te geven. Een op zijn minst genuanceerd verhaal dus. Wordt vervolgd.

Edi Clijsters publiceert het tweede deel over de Vlaamse Democraten (VD) en hun belangrijkste boegbeeld Daniël Deconinck van wie in mijn vorige voorwoord ten onrechte werd gezegd dat hij deze politieke groep mee had opgericht. Oprichters van de VD waren Staf Verrept, Antoon Roosens en Roger Bourgeois. Zij kondigden in 1964 wel samen met Deconinck aan dat in Brabant Volksunie (VU) en VD als kartel zouden deelnemen aan de parlementsverkiezingen van 1965. In deze tweede aflevering wordt duidelijk gemaakt in welke omstandigheden de onderhandelingen over die kartellijst mislukten. In en aan de rand van de VU werden Deconinck en zijn medestanders als bewoners van Mordor voorgesteld. Hun werden immers uiterst linkse sympathieën verweten. Onder leiding van de extreemrechtse ge-exclustreerde jezuïet Marcel Brauns werd ermee bedreigd in Brabant een 'saneringslijst' in te dienen "om de jarenlange ondermijning en uitholling van de Volksunie door niet-nationalisten meteen ongedaan te maken". VU-voorzitter Frans Van der Elst speelde een dubbelzinnige rol. Hij stuurde Hugo Schiltz vooruit als onderhandelaar maar ondermijnde achter de schermen het kartel waardoor de onderhandelingen afsprongen. De VD zagen "de stijgende invloed van de uiterst rechtse elementen" in de VU als oorzaak. Maar het was toch vooral Deconinck zelf die als een probleem werd gepercipieerd in de VU en op 20 februari 1960 werd hij geschorst. Brauns en medestanders als Karel Dillen haalden hun slag thuis. Deconinck trok met de VD naar de kiezer als Vlaams Front van Democraten. Hoe dat afliep, komt aan bod in het derde en laatste deel.

Nico Van Campenhout, rustend stadarchivaris van Lokeren, bezorgt in de rubriek Erfgoed een weinig bekende getuigenis over de journalist en publicist Leo Picard (1888-1981) van de hand van de romancier, journalist, kunstcriticus en essayist Jan Walravens (1920-1965). Het betreft een causerie op 4 november 1958, naar aanleiding van de 70ste verjaardag van Leo Picard, uitgesproken op de Nederlandstalige uitzendingen van de Belgische nationale radio. Walravens portretteerde Picard naar zijn evenbeeld: Vlaams en internationaal georiënteerd, tegendraads en kritisch, breed geïnformeerd en ruim geïnteresseerd. Het portret van wat een Vlaams intellectueel behoorde te zijn volgens de spreker. Dat de gewezen activist na de Tweede Wereldoorlog het Vlaams-nationalisme en zelfs het federalisme van de hand wees, spoorde ook met Walravens eigen overtuiging.

De handel en wandel van Picard als activist werden gedocumenteerd door Pieter van Hees in zijn geschriften over het activisme. Het gewezen redactielid van WT (1986-2010) overleed op 20 april laatstleden. Hij was een kenner van de Groot-Nederlandse beweging. Vooral met de publicatie van de briefwisseling van Pieter Geyl over de Vlaamse beweging heeft hij samen met Arie Willemsen een belangrijke bijdrage geleverd aan de historiografie van de Vlaamse beweging. Over Geyl en diens Groot-Nederlandse medestander Frederik C. Gerretson verschenen later nog meer publicaties van zijn hand, onder meer ook in WT. De WT-redactie herinnert zich Pieter als een innemende en genereuze collega.

Bruno De Wever, hoofdredacteur